

Hovorna.

(Jsou ústavní svobody jen zabezpečené či zaručené bez významu?)

Ústavní listina (§ 113) zabezpečuje svobodu tisku jakož i právo klidně a beze zbraně se shromažďovati a tvořiti spolky. Proto v zásadě nedovoluje podrobovati tisk předběžné cenzuře. Zákonem možno stanoviti, jakým omezením podléhají uvedené zásady za války nebo nepokojů zvláště kvalifikovaných.

Epstein (Verfassungsgesetze, II. vyd., str. 218—219) píše: „Gewährleistung... an und für sich ohne praktische Bedeutung — bedeutungslos.“

Weyr (Soustava čl. práva státního, II. vyd., str. 361) soudí, že z povšechné věty tohoto paragrafu, že „svoboda tisku jest zabezpečena“, samo o sobě arcíť neplyne žádný normativní důsledek, poněvadž nějaká absolutní „svoboda tisku jest nemyslitelna a vše záleží tudíž na bližším vymezení tohoto pojmu. — V pojednání o mimořádných opatřeních navazuje na odst. 3. § 113, kde se jedná o možnosti omezení výše uvedených svobod, a tu již uvádí, že zákonodárce sleduje patrně cíl ochrany ústavně zaručených svobod před změnami obyčejným zákonem, jednak omezení kompetence výkonné moci vůči moci zákonodárné vůbec.

Již tímto výkladem, ač je velmi stručný, vyvrací Weyr tvrzení Epsteinovo, že zabezpečení svobod tiskové, spolčovací a shromažďovací o sobě je bez významu.

Pokud jde speciálně o svobodu tisku, při níž se neodkazuje na obyčejné zákony, je nutno posuzovati zabezpečení této svobody v souvislosti s ustanovením o zákazu předběžné cenzury a o možnosti omezení svobody v době války nebo nepokojů, jak to učinil Weyr.

Paragraf 113, odst. 1. ú. l., zabezpečuje současně svobodu tisku, dále svobodu shromažďovací a spolčovací. Pro shromažďování kladé hned dvě omezení: „klidně a beze zbraně“. V poslední větě pak odkazuje výkon práva spolčovacího a shromažďovacího na zákony, t. j. na zákony, které v době usnášení se o ústavní listině platily (zákony č. 134 a 135 ř. z. z roku 1867), ev. na zákony, jež později budou o těchto věcech vydány. Podobně je upravena materiální svoboda tisku (§ 117 ú. l.) — projev mínění tiskem.

Pokud však jde o formální svobodu tisku, t. j. právo spisy tisknouti a tištěné věci rozšiřovati (viz dův. zprávu k ú. l., tisk č. 2421/20), tato svoboda se prostě zabezpečuje. Zde ústavodárce neodkazuje na nějaký zákon; stanoví pouze jednu zásadní směrnicí: tisk se nesmí v zásadě, t. j. zpravidla podrobovati předběžné cenzuře. Věta o předběžné cenzuře je výjimkou ze zásady (zabezpečení) větou prvou stanovené, t. j. úplně formální svobody tisku.

Tím, že ústavodárce považoval za nutno a potřebno stanoviti ze všeobecné zásady výjimku, dal jasně najevo, že tato zásada váže obyčejného zákonodárce.

Zvláštní důraz nutno položit na spojení první a druhé věty § 113, odst. 1. Zákon říká: „... jsou zabezpečeny. Jest proto v zásadě nedovoleno...“ Z této dílky zřejmě vyplývá, že ústavodárce považoval zásadu formální svobody tisku za závaznou.

Že ústavodárce stanovil výjimku ohledně předběžné cenzury, dá se vysvětliti buď historicky, aby totiž se neopakovala praxe z býv. Rakouska, kde přes ústavně zaručenou svobodu tisku se předběžná censura

zaváděla, nebo prostě tím, že chtěl připravit půdu pro omezení, která připoustí odst. 3. § 113 ú. l.

Slovům: „v zásadě“ ve druhé větě odst. 1., § 113 ú. l., je rozuměti tak, že za války nebo událostí v odst. 3. uvedených je možno předběžnou censuru zavést. I kdyby však někdo vykládal slova „v zásadě“ tak, že tato slova nemíří jenom na odst. 3., nýbrž že předběžnou censuru možno zavést i mimo událostí v odst. 3. uvedených, pak nutno zdůraznit, že výjimka tato se týká právě jenom předběžné censury, nikoli také vycházení (zastavení) listů nebo jejich rozšiřování (kolportáže).

Pro omezování formální svobody tisku v jiných relacích stanoví ústavní zákony č. 121/20 (§ 113, odst. 3.) a č. 293/20 (§ 13) přesné podmínky: je to doba války nebo vypuknou-li uvnitř státu nebo na jeho hranicích události, ohrožující zvýšenou měrou celistvost státu, republikánskou státní formu, ústavu nebo veřejný klid a pořádek.

Omezuje-li se formální svoboda tisku, t. j. právo spisy tisknouti a tištěné věci rozšiřovati i v případě, nejsou-li splněny výše uvedené podmínky, pak jde o omezování protiústavní. Připoustí-li takové omezování obyčejný zákon, lze dáti podnět k podání návrhu, aby obyčejný zákon byl přezkoumán ústavním soudem podle uvoz. čl. I., jimž se uvozuje ústavní listina.

Vzhledem k tomu, co bylo právě uvedeno, není zabezpečení formální svobody tisku bez významu.

Má-li tento dosah v souvislosti s ostatními ustanoveními slovo: „zabezpečuje“, je možno ještě zkoumati, jaký význam má slovo: „zaručuje“ v § 114 ú. l., tedy slovo, které přegnantněji vyjadřuje ústavní garancii určité svobody.

Paragraf 114 ú. l. zaručuje právo spolčovací k ochraně a podpoře pracovních (zaměstnaneckých) a hospodářských poměrů a zakazuje všeliké činy jednotlivců nebo sdružení, jež se jeví úmyslným rušením tohoto práva.

Ríká-li se o tomto ustanovení, že je to *lex imperfecta*, je to pravda jenom relativní. Není-li sankce přímo v tomto ustanovení, není tím řečeno, že tu není žádná sankce vůbec. Na rušení spolčovacího práva zaměstnaneckého jsou trestní sankce v zákoně č. 309/21, a to pokud jde o útisk i rušení svobody shromažďovací.

Jestliže zákon (skoro bude nutno dokazovat, že ústava je také zákonem) určité jednání zakazuje, stává se takové jednání protiprávním, což je důležitou náležitostí skutkové podstaty útisku i rušení svobody shromažďovací. Protiprávnost by měla také význam při zrušení pracovního poměru bez výpovědi. Než význam ustanovení § 114 ú. l. nevězí jenom v odst. 2., který určitá jednání zakazuje.

O spolčování a shromažďování obecně jedná § 113 ú. l., který odkazuje na obyčejné zákony. Spolčování k ochraně a podpoře pracovních (zaměstnaneckých) a hospodářských poměrů se určuje samostatně a nezávisle na obecném spolčování a shromažďování a vytváří se tu nové právo *sui generis*, které je omezeno pouze omezeními, která stanoví nebo připoustějí přímo ústavní zákony. Na př., že shromažďování se musí dít klidně a beze zbraně a že podléhá omezením stanoveným pro shromáždění na místech sloužících veřejné dopravě. Naproti tomu nepodléhá právo vytčené v § 114 ú. l. omezením, jež připoustí § 113, odst. 3., pro obecné spolčování a shromažďování v době války nebo nepokojů zvláště kvalifikovaných, neboť tam se výslovně mluví jen o omezení zásad předcházejících odstavců, t. j. odst. 1. a 2. § 113 ú. l.

Jak bylo dovozeno, nejsou ustanovení § 113 a § 114 ú. l. ani bez významu, ani to nejsou absolutní *leges imperfectae*.

Jan Hrabánek.

(Výživné manželčino při rozvodu a při rozluce.) O nároku rozvedené manželky na výživné proti manželu jejím praví nejnovejší rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 1934, č. j. Rv III 430/33: „Nárok manželčin na slušnou výživu, náležející jí podle § 91 obč. zák., nezaniká podle zákona každým rozvodem manželství, nýbrž pouze rozvodem z její viny. Je-li manželství rozvedeno bez viny kterékoli strany, zůstává zachován, neboť § 1264, 2. věta obč. zák., nepraví nic více, než že nevinná strana má na vůli žádati za pokračování nebo za zrušení svatebních smluv, nebo podle okolností za přiměřenou výživu, ale nepraví, že předpokladem pro takovou žádost je, aby druhá strana měla na rozvodu vinu. Ta okolnost, že žalobkyně má snad výživu u svých rodičů, nevylučuje tento nárok, neboť tento nárok není závislým na tom, že manželce se nedostává výživy.“

Naproti tomu odpírá Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích č. 1705 a 7861 rozloučené ženě právo na výživu při rozluce manželství vyslovené bez viny kterékoli ze stran, poněvadž rozlukou ruší se svazek manželský a tím zanikají také všechny povinnosti manželů z manželství vyplývající, a nelze z ustanovení § 102 obč. z. a § 1264 obč. zák. analogií ničeho dovodit pro právní stanovisko žalobčino, že jí přísluší proti jejímu muži nárok na výživu, poněvadž ona nenese vinu na rozluce, neboť na svrchu uvedených předpisech založené nároky manželčiny předpokládají vinu na straně manželově, které zde není, když manželství sporných stran bylo pravoplatně rozloučeno bez viny žalovaného muže.

Skutečnost, že rozluka manželství až do vydání zákona z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., z viny jen jednoho manžela nebyla možná. — nehledě k případu povolení rozluky k žádosti obou manželů pro nepřekonatelný odpor, — nemůže ničeho změnit na tom, že zákonodárce, ponechav při vydání rozlukového zákona netknutým ustanovení § 1266 obč. z., setrval na tom, že při rozluce manželství jen manžel nevinný může požadovati na druhém manželu plné zadostiučinění, takže domáhající se manželka výživného může si založiti svůj nárok jedině na vině druhého manžela jako právním důvodu.

Nejde zde proto o nějakou mezeru v zákoně, kterou jest ve smyslu § 7 obč. zák. vyplniti, neboť tento názor z předpisů o rozluce manželství nyní platných se nedá vyvoditi.

Proto předpis § 1266 obč. zák., třebaž by s ohledem na změnu předpisů o rozluce manželství nastalou rozlukovým zákonem se zdál tvrdým, zůstává zákonným předpisem, jímž soudy za všech okolností se musí řídit. (Rozh. Nejv. soudu z 3. února 1926, č. j. Rv I 1470/25.)

Srovnáme-li tato rozhodnutí Nejv. soudu, vidíme, že při rozvodu klade Nejvyšší soud důraz na to, že rozvodem nezaniká dle §§ 1264 a 91 obč. zák. zákonná povinnost mužova, aby vyživoval svou manželku, pokud jí nestihá vina na rozvodě, ba že i manželku na rozvodě spoluvinnou může býti uznán muž alimentovati za okolnosti zvláštního zřetele hodných dle dvorního dekretu ze 4. května 1841.

Jinak má se však věc při rozluce, kterou se úplně ruší svazek manželský i povinnosti manželů z něho vyplývající, takže dle § 1266 obč. zák. zakládá se povinnost mužova k alimentaci bývalé manželky jeho pouze a jedině na jeho zavinení rozlukou přivodivším, tudíž uznáno-li bylo pravoplatně na rozlukou s tím, že žádného z manželů nestihá vina na rozluce, nemá manželka nárok na alimenty ani dle onoho dvorního dekretu, který platí jako lex specialis pouze pro rozvod.

Ačkoli nám není chvalno hledat v Němcích pravdu, přece nebude od místa poukázati na ustanovení moderního občanského zákona pro německou říši z 18. října 1896 v tomto směru. Zákon ten rozeznává zrušení manželského společenství (§ 1575 cit. zák.), což se rovná našemu rozvodu, a dále podé jménem „rozvod“ rozumí naši rozlukou manželství (§§ 1564 a násl.). Stranám jest ponecháno na vůli, chtějí-li žalovati na rozvod, nebo jen na zrušení manželského společenství, ale navrhne-li žalovaná

strana, aby bylo manželství rozvedeno (tedy dle naší terminologie rozloučeno), pro případ, bude-li uznána žaloba za odůvodněnou, tedy jest uznati rozsudkem na rozvod (§ 1575).

Avšak i pouhé zrušení manželského společenství má v zápětí všechny právní následky rozvodu (to jest naší rozluky), až na to, že jest vyloučeno uzavření nového manželství (§ 1586).

Byla-li uznána rozsudkem na zrušení manželského společenství, může každý z manželů navrhnouti na základě rozsudku rozvod, ledaže by po vynesení rozsudku obnovili manželské společenství (§ 1576).

Byla-li manželka sama uznána vinnou na rozvodu, může jí muž zakázati užívání svého jména (§ 1577).

Muž, který byl v rozsudku pravoplatně uznán sám vinným na rozvodu, má rozvedené manželce poskytovat výživné přiměřené svému stavu, pokud je krýti nemůže ona z příjmů svého jmění a je-li výdělek ženy obvyklý dle poměrů, v nichž manželé žili i z práce manželčiny, pokud tato nemůže si výživu opatřiti svou prací.

Avšak také manželka, která byla sama uznána vinnou na rozvodu, má rozvedenému muži poskytovat výživu stavu jeho přiměřenou, pokud on není s to, aby se sám uživil (§ 1578).

Pokud některý z manželů, který byl sám uznán vinným, není s to, hledě k jeho jinakým závazkům, aby bez ohrožení svojí stavu přiměřené výživu poskytoval výživné druhému manželu, tedy jest oprávněn z příjmů, sloužících k jeho výživě, podržeti si dvě třetiny, anebo, nestačí-li tyto k jeho nutné výživě, tolik si zadržeti, kolik k tomu jest potřeba. Má-li dávat výživu svému nezletilému, neprovdanému nebo neženatému dítěti nebo spoluzáložníku, se kterým uzavřel nový sňatek, tedy obmezuje se závazek jeho na to, co vzhledem na potřeby a poměry majetkové i výdělkové odpovídá slušnosti. Muž jest úplně osvobozen oproti své ženě od závazku alimentárního za podmínek právě uvedených, pokud ona může sama krýti svou výživu z kmenového svého jmění (§ 1579).

Bylo-li manželství rozvedeno pro duševní nemoc některého z manželů, tedy má mu druhý manžel poskytovat výživné stejným způsobem, jako by býval on sám uznán za vinna rozvodem (§ 1583).

Toto poslední ustanovení odstraňuje krutost, které jest vydán manžel stížený duševní nemocí dle našich zákonů, totiž že při rozluce vyslovené bez viny jedné neb druhé ze stran, ztrácí dle § 1266 obč. zák. našeho nároků na výživné, ježto manžel na rozluce vinu nenese.

Také jest odstraněna shora uvedenými předpisy říšskoněmeckého občanského zákona ta tvrdost našeho zákona, že manžel rozvodem nebo rozlukou uznán za vinného musí své ženě rozvedené nebo rozloučené platiti výživné přiměřené svému majetku, bez ohledu na majetkové poměry a potřeby její (§§ 91, 1264, 1266 obč. zák.).

V dobách starších, kdy byl vydán náš občanský zákon, bylo ovšem pravidlem, že muž sám pouze vydělával a měl majetek, kdežto za dob nynějších bývá také žena výdělkově činnou a vydělává mnohdy více než její muž.

Tak není vzácný případ, že manželka jest úřednicí jako její muž, a že slušné její se vyrovnává příjmům manželovým, a přece musí on platiti na její výživu i na výživu dítěte, ač manželka má větší příjmy než její.

Když tedy ženám popřává se a přiznává úplná rovnost s mužem, bylo by jen spravedливо, aby byla postavena zákonem úplně na roveň mužovi i co do obaplné povinnosti alimentární.

V. s. rada Karel K ř e p e l k a.